

คุณครูที่รัก

บุญแล้วที่เกิดมาเป็นครู

เกษม วัฒนชัย

คุณครูที่รัก
บุญแล้วที่เกิดมาเป็นครู

เกษม วัฒนชัย
มูลนิธิยุวสถิรคุณ

คุณครูที่รัก บุญแล้วที่เกิดมาเป็นครู

ผู้เรียบเรียง	ศ.นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี				
หน่วยงาน	มูลนิธิยุวสถิรคุณ				
พิมพ์ครั้งแรก	ตุลาคม 2557				
จำนวนพิมพ์	11,000 เล่ม				
พิมพ์ครั้งที่ 2	ธันวาคม 2557				
จำนวนพิมพ์	18,000 เล่ม				
	● มูลนิธิช่วยการศึกษาต้นตีสุนทร	สนับสนุนการพิมพ์	จำนวน	5,000 เล่ม	
	● ดร.รัชนี ชังชู โรงเรียนปรางโมชวิททยา รามอินทรา	สนับสนุนการพิมพ์	จำนวน	4,000 เล่ม	
	● มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	สนับสนุนการพิมพ์	จำนวน	3,000 เล่ม	
พิมพ์ครั้งที่ 3	มีนาคม 2558				
จำนวนพิมพ์	22,000 เล่ม				
	● มูลนิธิศักดิ์พรทรัพย์	สนับสนุนการพิมพ์	จำนวน	20,000 เล่ม	
พิมพ์ครั้งที่ 4	พฤษภาคม 2558				
จำนวนพิมพ์	5,000 เล่ม				
	● อ.นิคม หมดราศี	} อักษรกรุป เมืองพัทยา โรงเรียนพัทยาศรีอยุธยา โรงเรียนมารีวิทย	สนับสนุนการพิมพ์	จำนวน	5,000 เล่ม
	● อ.สุวัฒน์ หนองใหญ่				
	● อ.ชวณ กิติเกียรติศักดิ์				
พิมพ์ครั้งที่ 5	พฤษภาคม 2557				
จำนวนพิมพ์	10,000 เล่ม				
	● มูลนิธิช่วยการศึกษาต้นตีสุนทร	สนับสนุนการพิมพ์	จำนวน	10,000 เล่ม	
พิมพ์ครั้งที่ 6	กรกฎาคม 2558				
จำนวนพิมพ์	5,000 เล่ม				
	● อ.นิคม หมดราศี	อักษรกรุป เมืองพัทยา	สนับสนุนการพิมพ์	จำนวน	5,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 7	มกราคม 2559				
จำนวนพิมพ์	5,000 เล่ม				

จัดพิมพ์ : บริษัท สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา จำกัด
12 หม่อมแก้ว แยก 3 ถนนพระราม 6 ซอย 41 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทร. 02-279-6222 โทรสาร 02-279-6203-4

พิมพ์ที่ : บริษัท ธนัทธการพิมพ์ จำกัด
480/1 ซอยแสงสันต์ ถนนประชาอุทิศ แขวงราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร 10140

ความในใจของผู้เงิน

ผู้เขียนเป็นครูแพทย์อยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิต หลังจากกลับจากการศึกษาชั้นสูงในต่างประเทศแล้ว ก็ได้มีโอกาสเข้าเรียน “วิชาครูแพทย์ (แพทยศาสตรศึกษา)” ความรู้และทักษะที่ได้จากวิชาครูแพทย์นี้ทำให้ผู้เขียนเข้าใจตนเองในฐานะครูคนหนึ่ง และเข้าใจนักเรียนแพทย์แต่ละคนว่าจะช่วยเกื้อหนุนอย่างไรเขาจึงจะสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบสัมมาอาชีพ

ลูกศิษย์ทุกคนจึงถือเสมือนรางวัลแห่งความเป็นครู

ผู้เขียนได้เข้าเรียนหนังสือเมื่อเลยเกณฑ์อายุ และถูกทางการปรับพระชาติพระราชาบัญญัติประถมศึกษา ต่อมาจึงพบว่า การได้เรียนหนังสือคือสิ่งที่ตนเองปรารถนาอย่างยิ่ง มีความสุขกับการเรียน แต่ก็หวุดหวิดจะไม่ได้เรียนเพราะความยากจน เป็นบุญเหลือเกินที่คุณพ่อคุณแม่ท่านผู้ฟ้าพันอุปสรรคนานาเพื่อส่งเสียจนจบการศึกษา ในระหว่างทางก็ได้ความรักและความปรารถนาดีจาก “คุณครูที่รัก” หลายต่อหลายท่านให้กำลังใจ ให้คำแนะนำแก่ครอบครัวและแก่ผู้เขียน

พระคุณของพ่อแม่และพระคุณของครูบาอาจารย์เทียบเท่าแผ่นดิน ยิ่งใหญ่เหลือเกิน จึงเข้าใจและตั้งปณิธานเสมอมาว่าหากมีโอกาสและมีความสามารถใดก็จะอุทิศเพื่อการศึกษาไทย เนื่องจากเห็นคุณค่าของการศึกษานานาประการ เช่น

1. การศึกษาสำคัญสำหรับทุกชีวิต แต่เกิดจนตาย
2. การศึกษายกฐานะของมนุษย์ให้สูงขึ้น
3. การศึกษาช่วยจรรโลงสังคมให้เกิดสันติสุข
4. การศึกษาช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืน
5. การศึกษาหนุนชูวัฒนธรรมไทยและความเป็นไทย
6. การศึกษาช่วยปกป้องสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติอันงดงามของโลกใบนี้

หากการศึกษาไทยจะบรรลุเป้าหมายทั้ง 6 ประการข้างต้นนี้ได้ ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการคือ

1. เป็นการศึกษาที่เห็นว่า ความรู้และคุณธรรมเป็นเรื่องเดียวกัน เป็นเนื้อเดียวกัน
2. เป็นการศึกษาที่มีคุณภาพและจัดได้ทั่วถึง
3. ทุกฝ่ายต้องลงมือช่วยกันด้วยความสุจริตใจ และด้วยความมุ่งมั่น

หากหนังสือเล่มนี้จะมีประโยชน์อันใดแล้ว ผู้เขียนขอให้เป็นพลังบุญเพื่อตอบแทนพระคุณของคุณพ่อและคุณแม่ และเป็นเครื่องแสดงกตเวทิตาคุณแด่คุณครูที่รักและเคารพทุกท่าน

ขอประกาศว่า เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนนำมาจาก “คำสอน” อันทรงคุณค่ายิ่งของพุทธธรรมอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่สามท่านคือ

- พระเดชพระคุณท่านพุทธทาส อินทปัญโญ
- พระเดชพระคุณหลวงพ่อบัณฑิตยานันทิกุล
- พระธรรมอาจารย์แจ้งเอี่ยมแห่งมูลนิธิธรรมใจ

หนังสือเล่มนี้เป็นสมบัติของวงการศึกษาไทย ท่านผู้ใดเห็นว่าส่วนใดในหนังสือเล่มนี้อาจเป็นประโยชน์ได้ ก็สามารถนำไปพิมพ์เผยแพร่ในลักษณะทำบุญเพื่อการศึกษา โปรดอย่านำไปค้าขายเป็นธุรกิจเลย

ในการพิมพ์ครั้งแรกนี้ กัลยาณมิตรของผู้เขียนสองครอบครัวเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการทำบุญเพื่อการศึกษา ผู้เขียนจึงใคร่ขอเอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ด้วย

1. คุณสมเกียรติ และคุณปราณี เหล่าทวิสุข
2. คุณวิสิทธิ์ และคุณอรทัย โรจน์พจนรัตน์

ขออนุโมทนาบุญครับ

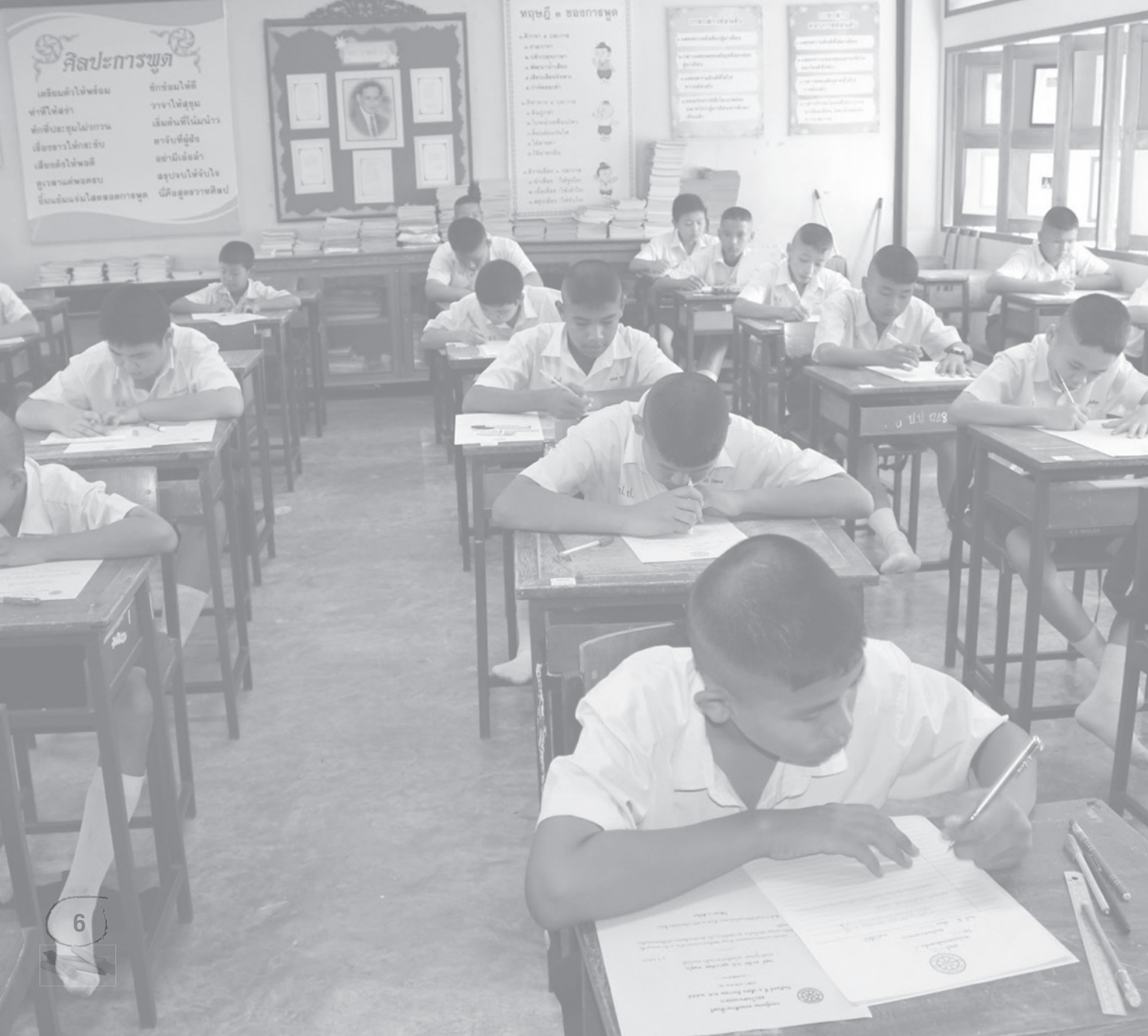
เกษม วัฒนชัย

ผู้เขียน

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1	การเรียนรู้การศึกษาและคุณธรรม	7
บทที่ 2	โรงเรียนที่รัก	18
บทที่ 3	นักเรียนที่รัก	24
บทที่ 4	คุณครูที่รัก	31
บทที่ 5	ทศพิธสุธรรม	38

ศิลปะการพูด

เตรียมตัวให้พร้อม
พาดพิงคำ
ชักชวนหรือโน้มน้าว
เสียงยาวได้ละมุน
เสียงสั้นได้ชัด
ดูเรขาคณิตของ
ต้นฉบับงานศิลปะการพูด มีชื่อผู้กล่าว

Portrait of a man in a suit, surrounded by several framed certificates or diplomas.

ทฤษฎี ๓ ข้อของพูด

- สุนทรียภาพ
- ความถูกต้อง
- ความน่าสนใจ

ประกาศนียบัตร
การศึกษาระดับมัธยมศึกษา
โรงเรียน...

ประกาศนียบัตร
การศึกษาระดับมัธยมศึกษา
โรงเรียน...

การเรียนรู้การศึกษาและคุณธรรม

ก.การเรียนรู้

1. นิยามและเป้าหมาย

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน 3 ด้านด้วยกันคือ

(1) เปลี่ยนใจ (เปลี่ยนค่านิยม เปลี่ยนความเชื่อความคิด) เพื่อให้ยึดมั่นในความดี ความจริง และความงาม คือได้คุณธรรมชุดหนึ่ง

(2) เปลี่ยนจากความเป็นผู้ไม่รู้ เป็นผู้รู้ในเนื้อหาวิชาความรู้ คือได้ความรู้ชุดใหม่

(3) เปลี่ยนจากผู้ทำไม่ได้ทำไม่เป็น เป็นผู้ทำได้ทำเป็น คือได้ทักษะชุดใหม่

อนึ่ง องค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายแห่งการเรียนรู้สำหรับ คริสตศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า

(1) เรียนให้รู้ถึงวิธีการเรียนรู้ ซึ่งมีรูปแบบหลากหลาย (learn how to learn)

(2) เรียนเพื่อให้เกิดความรู้ชุดใหม่ (learn to know)

(3) เรียนเพื่อได้ทักษะชุดใหม่ (learn to do things)

(4) เรียนเพื่อให้ได้คุณธรรมจริยธรรมชุดหนึ่ง เพื่อที่จะอยู่ได้กับผู้อื่น อย่างสันติสุข ไม่ เบียดเบียนแต่เอื้อเพื่อเกื้อหนุนกัน (learn to live with others)

2. การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (effective learning)

(1) หากผู้เรียนเพียงรู้แค่ “เนื้อหาวิชา (subject matter) อาจไม่เพียงพอ แต่ต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสขุดลึกลงไปในเรื่องความรู้นั้น (in-depth investigation) จึงจะเกิดความเข้าใจได้ลึกซึ้งขึ้น เช่น การมอบหมายให้กลุ่มผู้เรียนไปค้นคว้าเจาะลึกแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน

(2) ความศรัทธาของผู้เรียนต่อสิ่งที่จะเรียนมีความสำคัญต่อความใส่ใจ และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่จะเรียน

เนื้อหาที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียน จึงต้อง “เป็นจริง – แม่นยำและครอบคลุม” เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจอย่าง “รู้แจ้งแทงตลอด”

(3) คุณค่า (value) ของเนื้อหาวิชาที่จะเรียน ไม่ว่าจะ เป็นความรู้ใหม่ ทักษะใหม่ คุณธรรมใหม่ ต้องให้ผู้เรียน “ตีค่า” ว่ามีสาระประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้สอนมีหน้าที่ชี้ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า ผู้เรียนยังเห็นคุณค่าเท่าไร เขายังทุ่มเทมากเท่านั้น

(4) เจตคติ (attitude) เป็นผลรวมของความเชื่อ (belief) การเห็นคุณค่า (value) และ พฤติกรรม (behavior) ในอดีตที่ผ่านมาของผู้เรียน

เจตคติเป็นปัจจัยทางความคิดที่ทำให้บุคคลประพฤติไปในทางใดทางหนึ่ง สังคมย่อมตีค่าความประพฤตินั้นว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา

เพราะฉะนั้นผู้สอนจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยน หรือสร้างเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยพัฒนาทั้งความเชื่อความศรัทธา และการเห็นคุณค่าในสิ่งที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้

(5) การควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (self - control) เพื่อให้เกิดผลในสถานการณ์หนึ่ง ๆ สำหรับเด็กและเยาวชนย่อมเกิดจากการฝึกอบรม และการกำหนดกรอบด้านวินัย มารยาท และอื่น ๆ จากผู้สอน จากโรงเรียนและจากสังคม ปัจจัยเหล่านี้ผู้สอนมีส่วนช่วยผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติ จนประสบเป้าหมายที่พึงประสงค์

3. ผลของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นการพัฒนาตนเองไม่ว่าจะเรียนด้วยตนเอง เรียนจากผู้อื่น หรือจากระบบการศึกษาและการเรียนรู้ยังผลให้แต่ละคนได้แสดงความรับผิดชอบในชีวิต 4 ประการด้วยกัน คือ

- (1) รับผิดชอบต่อตนเอง
- (2) รับผิดชอบต่อครอบครัว
- (3) รับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน
- (4) รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

ข. การศึกษา

1. นิยาม

การศึกษา คือ ระบบที่ออกแบบเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เช่น

(1) **การศึกษาขั้นพื้นฐาน** เป็นระบบการศึกษาที่ออกแบบเพื่อสร้างพลเมืองไทยในอนาคต และเพื่อศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา

เพราะฉะนั้น หากประเทศชาติต้องการให้พลเมืองของตนรู้อะไรแค่ไหน ทำอะไรได้ และเป็นคนดีงามอย่างไร ก็ต้องกำหนดเนื้อหาลงในหลักสูตรให้ครอบคลุม และจัดการเรียนการสอน จนกระทั่งผู้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานออกมาเป็นพลเมืองที่ประเทศชาติต้องการ

ทำนองเดียวกัน หากจะให้ผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อไปต่ออาชีวศึกษาระดับ ปวช. หรือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อไปต่อ ปวส. หรืออุดมศึกษาก็ต้องกำหนดให้เนื้อหา หลักสูตรและการเรียนการสอนเหมาะสมและสอดคล้องกับการศึกษาขั้นสูงด้วย

(2) การอาชีวศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่ออกแบบเพื่อสร้างช่างฝีมือไปปฏิบัติงานใน ภาคอุตสาหกรรม หัตถกรรม บริการ และการเกษตร-ประมง-ปศุสัตว์

หากดูจากโครงสร้างประชากรไทย และจากพัฒนาการการผลิตของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเคยเป็นแหล่งแรงงานให้แก่ประเทศไทยในอดีตแล้ว จำเป็นที่จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์เร่งด่วน เพื่อปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้สามารถตอบโจทย์ภาคการผลิต บริการและการเกษตรแผนใหม่ให้ได้

(3) การอุดมศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่ออกแบบเพื่อผลิตนักวิชาการและนักวิชาชีพ ขั้นสูง ในหลากหลายสาขา เพื่อตอบสนองโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และอยู่ในภาวะที่มีการแข่งขันสูงทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียน

2. เป้าหมายของการจัดการศึกษา

2.1 Dakar Framework ค.ศ. 2000

“ระบบการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาศักยภาพและความเป็นอัจฉริยะของผู้เรียนแต่ละคน

เพื่อพัฒนาอุปนิสัยให้เขาสามารถปรับชีวิตของเขาให้ดีขึ้น และเพื่อให้เขาสามารถช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย”

2.2 เพราะฉะนั้น เป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงควร

- (1) เน้นผู้เรียน (แต่ละคน) เป็นสำคัญ ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ตามอุดมการณ์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (2) ตอบสนองความต้องการได้ (education on demand)
- (3) ออกแบบหลากหลาย ทั้งในระบบและนอกระบบ
- (4) ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด กระบวนการควรเรียบง่ายและให้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพและให้ประโยชน์สูงสุด

3. การบริหารการศึกษา

3.1 ทั้งผู้บริหารการศึกษาและครูบาอาจารย์จะต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม มีอุดมการณ์เพื่อชาติ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่นำราษฎร์บังหลวงเสียเอง และมีความกล้าหาญที่จะต่อสู้กับความไม่ถูกต้อง

3.2 ทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนคุณธรรม (รายละเอียดอยู่ในหนังสือ “โรงเรียนคุณธรรม” จัดพิมพ์โดย มูลนิธิยุวสถิรคุณ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2557)

3.3 ในการบริหารองค์กรทางการศึกษา (ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก) จะต้องจัดโครงสร้างและรูปแบบการบริหารโดยใช้ระบบธรรมาภิบาล

(1) โครงสร้างธรรมาภิบาล 4 ระดับ

ระดับที่ 1 – เจ้าของ : ผู้กำหนดเป้าประสงค์หลักขององค์กร

ระดับที่ 2 – คณะกรรมการนโยบาย : กำหนดนโยบายขององค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้ผลตามเป้าประสงค์หลัก

ระดับที่ 3 – ผู้บริหารองค์กร : แปลงนโยบายขององค์กรมาเป็นยุทธศาสตร์และเป้าหมาย และรับผิดชอบการบริหารองค์กร

ระดับที่ 4 – ผู้ปฏิบัติ : นำยุทธศาสตร์ขององค์กรมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติ และปฏิบัติให้ได้ตามเป้าหมายนั้น ๆ

(2) หลักปฏิบัติธรรมาภิบาล

เป้าหมาย : เพื่อสร้างองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

หลักการ : (1) ต้องมีความรับผิดชอบต่อ (responsibility) ในทุกตำแหน่งงานและทุกระดับขององค์กร

(2) ต้องมีระบบการรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการปฏิบัติ (accountability) ของทุกตำแหน่งและทุกระดับ

วิธีการ : (1) โปร่งใสทุกขั้นตอน

(2) ตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

4. การศึกษาที่มีคุณภาพ

จากประสบการณ์และจากงานวิจัยทางการศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาอยู่หลายปัจจัย

บางปัจจัยทำให้คุณภาพแย่ลง ตัวอย่างเช่น

- (1) นโยบายที่ทำให้ผู้บริหารหรือครูย้ายโรงเรียนบ่อยเกินไปทำให้ไม่ตั้งใจบริหาร หรือไม่ตั้งใจสอน
- (2) นโยบายที่มีโครงการที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรงเข้ามาแย่งเวลา การสอนไป ทำให้ไม่ทุ่มเทให้แก่การเรียนการสอนเท่าที่ควร
- (3) ระบบการทำผลงานทางวิชาการหรือระบบประกันคุณภาพที่ใช้เวลามาก จน ทำให้กระทบการเรียนการสอน

ส่วนปัจจัยที่ทำให้คุณภาพดีขึ้น และมีน้ำหนักสูงได้แก่

- (1) การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียน การสอนที่พอเพียงและเอื้อต่อการเรียนการสอน
- (2) ครูที่เปี่ยมศรัทธา และมากด้วยความรู้ความสามารถทั้งในเนื้อหาวิชาการที่รับ ผิดชอบสอน และทักษะความเป็นครู
- (3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน ทุกชั่วโมงและ ทุกวิชา

ครูพร้อมที่สอนเต็มที่ – ใช่ไหม?

นักเรียนทุกคนพร้อมที่เรียนเต็มที่ – ใช่ไหม?

จึงเป็นที่มาของ “คำถามที่มีค่ายิ่งกว่าทองคำ” ที่ถามว่า

“เกิดอะไรขึ้นในชั้นเรียน? – ใครรู้อะไรบ้าง?”

ครูเต็มใจสอนหรือไม่? ผู้อำนวยการทราบไหม?

ครูสอนตามหลักสูตรหรือเปล่า? ผู้อำนวยการทราบไหม?

นักเรียนได้เรียนตามหลักสูตรหรือไม่? เรียนได้ไหม?

ถ้าไม่ได้จะแก้ไขอย่างไร? หรือว่าปล่อยเลยตามเลย

นี่จึงเป็นที่มาของคำเสนอแนะที่ว่าหากบ้านเมืองไหนตั้งใจจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้วไซ้ไร สิ่งสำคัญคือต้องมีผู้รับผิดชอบในผลลัพธ์ของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องตอบคำถามให้ได้ว่า...

“เกิดอะไรขึ้นในชั้นเรียน?”

ค.คุณธรรมกับการศึกษา

1. คำว่า “การศึกษา” ในภาษาจีนประกอบขึ้นด้วยอักษร 2 ตัวคือ

ก. การสั่งสอนจรรยา (หรือความประพฤติ-มารยาท)

ข. การอบรมจิตใจ

คำว่า “สั่งสอน” ประกอบด้วยอักษร 2 ตัว เช่นกันคือ

ก. ความกตัญญู

ข. วัฒนธรรม

เพราะเชื่อกันว่า ความกตัญญูคือรากฐานความดีของมนุษย์จึงให้การยกย่องและปฏิบัติจนเป็น “วัฒนธรรมแห่งความกตัญญู” การศึกษาจึงควรประกอบด้วยคำสั่งสอนจรรยา และการอบรมจิตใจให้มีคุณธรรมดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกตัญญู

2. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชทรงออกแบบและวางฐานรากของการศึกษาแผนใหม่ของไทย โดยเฉพาะตั้งแต่ พ.ศ. 2435 เมื่อครั้งที่ทรงจัดตั้งกระทรวงธรรมการ และโรงเรียนขึ้นหลายแห่งทั่วประเทศ ทรงเน้นอยู่เสมอว่าเด็กต้องใกล้ชิดศาสนา และความรู้กับคุณธรรมเป็นเรื่องเดียวกัน ขออัญเชิญพระราชหัตถเลขา เมื่อ พ.ศ. 2441 ความว่า

“...ให้มีความวิตกไปว่า เด็กชั้นหลังจะห่างเหินจากศาสนาจนเลยกกลายเป็นคน

ไม่มีธรรมในใจมากขึ้น

คนไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปทางทุจริตโดยมาก

ถ้ารู้น้อย ก็โกงไม่ใคร่คล่อง ญาโกงไม่สนิท

ถ้ารู้มาก ก็โกงคล่องขึ้นและโกงพิสดารมากขึ้น...”

3. ท่านพุทธทาส อินทปัญโญได้วิพากษ์การศึกษาไทยไว้ 4 ข้อคือ

(1) เป็นการศึกษาที่เพิ่มความเห็นแก่ตัว

เน้นความฉลาด แต่ไม่รู้จักควบคุมความฉลาด

(2) เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นวัตถุนิยม

นำไปสู่ความวินาศ

(3) เป็นการศึกษาโดยไม่ไตร่ตรอง มีเนื้อหาเพ้อเกินไป และไม่เป็นประโยชน์

(4) ขาดสาระของความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง

ขาดเรื่องจิตวิญญาณ

ท่านพุทธทาสได้แสดงธรรมบรรยายไว้ครั้งหนึ่งว่า หากการศึกษาให้เฉพาะความรู้และอาชีพแต่ขาดศีลธรรม ก็เปรียบเสมือนหมาหางด้วน หมายความว่าหากจะครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว การศึกษาต้องให้ทั้งความรู้-อาชีพ-และศีลธรรม

4. ในหนังสือวันเด็ก ประจำปี พ.ศ. 2530 มีการอัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ลงพิมพ์ตั้งใจความตอนหนึ่งว่า

“...เด็ก ๆ นอกจะต้องเรียนความรู้แล้ว

ยังต้องหัดทำงาน และทำความดีด้วย

เพราะการทำงานจะช่วยให้มีความสามารถ มีความขยัน อดทน พึ่งตนเองได้
และการทำดีนั้น จะช่วยให้มีความสุข ความเจริญ ทั้งป้องกันตนไว้ไม่ให้ตกต่ำ...”

บทเรียนจากพระบรมราโชวาทของคํนี้ คือ

(1) พ่อแม่ต้องสอนลูก ทั้ง 3 ด้าน คือ สอนความรู้ สอนให้ทำงาน และสอน
ความดี

(2) ครูบาอาจารย์ต้องสอนลูกศิษย์ ทั้ง 3 ด้านเช่นกัน คือ ครูสอนความรู้ ครูสอนให้ทำ
การงานเป็น และครูสอนให้ลูกศิษย์ทำความดี

An investment in knowledge pays the best interest.

การลงทุนเพื่อได้ความรู้ ให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุด

เบนจามิน แฟรงคลิน

โรงเรียนที่รัก

ในช่วงวัยเด็กวัยเรียนของคนเรานั้น มีบ้านและโรงเรียนเป็นที่เพาะบ่มความรู้ ปลูกฝังความดีงาม และสอนให้ทำงานเป็น บ้านและบิดามารดาคืออู่ของชีวิต

โรงเรียนและครูคือบ้านหลังที่สอง ที่ให้การฝึกอบรมบ่มนิสัย และป้อนวิชาความรู้จนเติบโตใหญ่ พวกเราจึงผูกพันกับโรงเรียน ทางตะวันตกเรียกโรงเรียนว่า “alma mater” แปลตามตัวว่า “แม่ที่รัก-แม่ผู้ฟูมฟักลูก (ศิษย์)”

1. โรงเรียนคุณภาพ (สามพร้อม)

(1) ควรจัดโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่ให้ความสบายกายและสบายใจ (=รมณีสถาน) สำหรับทุกคน

(2) โรงเรียนมีความพร้อมมูล เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลสูงสุด ดังหลักการทรงงานที่ว่า “ประหยัด-เรียบง่าย-ประโยชน์สูงสุด”

(3) โรงเรียนสามพร้อม คือ

- ก. ผู้บริหารพร้อมบริหารจัดการ
- ข. ครูพร้อมสอน
- ค. นักเรียนพร้อมเรียน

2. โรงเรียนคุณธรรม (สามดี)

(1) ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนสามารถศึกษารูปแบบโรงเรียนคุณธรรมดังรายละเอียดปรากฏอยู่ในหนังสือที่จัดพิมพ์โดยมูลนิธิยุวสถิรคุณ พ.ศ. 2557

(2) โรงเรียนสามดี คือ

ก. ผู้บริหารดี

ข. ครูดี

ค. นักเรียนดี

3. โรงเรียนคือสวนโลก

(1) หากเปรียบเทียบการศึกษาคือ ต้นไม้ โรงเรียนก็คือสวนโลกที่พร้อมจะปลูกต้นไม้ลงดิน

(2) เริ่มตั้งแต่เตรียมดินเตรียมปุ๋ย เพาะเมล็ดกล้าลงดิน แล้วหมั่นรดน้ำพรวนดิน จนต้นกล้าเติบโตใหญ่

ต้นไม้นี้จะต้องหยั่งรากลึกลงดิน มีรากแก้วคือความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทย มีรากฝอยคือภาษาไทย มารยาทไทย การแต่งกายไทย อาหารไทย ดนตรีไทย กีฬาไทย ฯลฯ

ต้นไม้นี้จะต้องแตกกิ่งก้านสาขา ชูใบชูดอกชูผลเจริญงอกงาม สู้ฟ้าสู้สากล เข้มแข็งพอที่จะคบหาสมาคมได้กับคนทั้งโลก

4. โรงเรียนคือหน่วยวัฒนธรรม

- (1) วัฒนธรรมคือสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ
- (2) โรงเรียนต้องกำหนด “นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรม” ให้ปรากฏและปฏิบัติได้
- (3) โรงเรียนต้องปลูกฝัง “วัฒนธรรม” แก่นักเรียนทุกคน

เด็กที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมที่มั่นคงย่อมเติบโตใหญ่ กล้าแข็ง
และเป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง ชีวิตมีรากแก้วหยั่งลึก
ไม่ถูกพายุพัดหักโค่นโดยง่าย

5. โรงเรียนกับศาสนธรรม

- (1) ทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี และที่คล้ายกันใน 3 หลักธรรม คือ ก.ให้ถือความสัตย์ความจริง ข.ให้ยกย่องความเป็นมนุษย์ และ ค.ให้มีความรักความเมตตาต่อกัน

โรงเรียนต้องให้โอกาสนักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรม อย่าให้จิตวิญญาณของเด็กว่างเปล่า

- (2) ความมีเสรีของชีวิตมิใช่หมายถึงว่าใครจะทำอะไรก็ได้ตามใจตน แต่หมายถึงว่า (ก) รับผิดชอบการกระทำของตน และ (ข) ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือส่วนรวม

- (3) โรงเรียนต้องเน้นคุณธรรมหลักเพื่อเป็นเข็มทิศชีวิตให้นักเรียน 3 ข้อคือ

- ก. มีความสุขจิตใจ
- ข. รู้ถูก รู้ผิด และให้ละอายต่อบาป
- ค. มีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิต

(4) ผู้บริหารและครูพึงเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในการใช้ชีวิตที่สำรวม อันประกอบด้วยหลัก 4 ข้อดังนี้

- ก. อ่อนน้อมถ่อมตน
- ข. มีวินัยและมีมารยาท
- ค. สมถะและมัธยัสถ์
- ง. มีน้ำใจ มีจิตอาสา

6. โรงเรียนกับมารยาท

(1) มารยาทคือกิริยาและวาทะที่ถือกันว่าสุภาพเรียบร้อย ถูกกาลละถูกเทศะ

(2) แบบฉบับมารยาทไทย ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมพิมพ์เผยแพร่ น่าจะถือเป็นคู่มือในการสอนมารยาทแบบไทยแก่นักเรียนทุกโรงเรียนได้

(3) ครูควรเป็นต้นแบบของมารยาทไทยให้นักเรียนและประชาชนทั่วไป

(4) ครูต้องสั่งสอนให้ลูกศิษย์รู้ว่า...

- ก. จะปฏิบัติตนอย่างไร ?
- ข. จะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ?

นี่คือเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ของการศึกษา

7. โรงเรียนกับการแต่งกาย

(1) หากผู้บริหารและครูรู้จักแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ ถือเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใหญ่อะไรหลายท่านมีวินัย และรักตนเอง

(2) การแต่งกายให้สอดคล้องกับฐานะและวัย เป็นการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติและงดงามสมฐานะและสมวัย

การฟีนไม่เป็นที่นิยมมีใช้ความงามที่แท้ แต่เป็นความงามเทียม

(3) นักเรียนควรได้เรียนรู้หลักการแต่งกายดังกล่าว จากผู้บริหารและครู

8. นิเวศวิทยาชีวิตในโรงเรียน

(1) โรงเรียนมีขอบเขตและลักษณะทางกายภาพอันใด เราอย่ามกำหนดขอบเขตและลักษณะของผู้คนในโรงเรียนได้ฉันนั้น

(2) นิเวศวิทยาชีวิตในโรงเรียน คือความงดงามของชีวิตของผู้ทุกคนในโรงเรียน ซึ่งปรากฏออกมาเป็น...

ก. ความจริงใจต่อกัน

ข. ความเป็นกันเอง

ค. รอยยิ้มที่อ่อนโยน

ง. คำพูดที่นุ่มนวล

จ. ท่าทีที่มั่นคง สุภาพ เรียบร้อย

ฉ. วัฒนธรรมที่งดงาม

นี่คือภาพของคุณครูที่ลูกศิษย์โหยหา และก็ควรเป็นภาพของลูกศิษย์ที่ครูปลุกฝังให้

รู้ – รัก – สามัคคี

พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2534

“...คำว่า “รู้” หมายถึง การรู้แยกแยะสิ่งดี – สิ่งเลว

“รัก” หมายถึง การมีความรักที่เข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น

“สามัคคี” หมายถึง การรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า และพันอุปสรรคไปด้วยดี...”

นักเรียนที่รัก

ขอน้อมนำพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้พระราชทานลงพิมพ์
ในหนังสือวันเด็ก ปี พ.ศ. 2522 ดังนี้

“...ผู้ที่เกิดก่อน ผ่านชีวิตมาก่อน จะต้องสงเคราะห์ จะต้องอนุเคราะห์ผู้เกิดตามมาภาย
หลัง

ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความดีและประสบการณ์อันมีค่าทั้งปวงให้ด้วยความเมตตา
เอ็นดูและด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ให้เด็กได้ทราบ ได้เข้าใจ และสำคัญที่สุดให้รู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง จนสามารถเห็น
จริงด้วยตนเองได้ในความเจริญและความเสื่อมทั้งปวง

โดยนัยนี้ บิดามารดาจึงต้องสอนบุตรธิดา ที่ต้องสอนน้อง คนรุ่นใหญ่จึงต้องสอนคนรุ่น
เล็ก

และเมื่อคนรุ่นเล็กเป็นผู้ใหญ่ขึ้นจึงต้องสอนคนรุ่นต่อ ๆ ไป ไม่ให้ขาดสาย ความรู้ความ
ดี ความเจริญของงามทั้งมวลจึงจะแผ่ไพศาลไปได้ ไม่มีประมาณ เป็นพื้นฐานของการพัฒนา
ความผาสุกอันยั่งยืนสืบไป”

1. จิตใจของเด็ก

- (1) จิตใจแท้ดั้งเดิมของเด็กดีงามเสมอ สังคมและสิ่งแวดล้อมต่างหากที่ทำให้เด็กมีมลทิน
- (2) พ่อแม่ - ครู - และผู้ใหญ่ในบ้านเมืองต้องช่วยกันชำระจิตใจของเด็กให้สะอาดบริสุทธิ์
- (3) ช่วยกันปลูกฝังวัฒนธรรมและศีลธรรมแก่สังคม ให้สังคมสงบสุข ปราศจากสิ่งชั่วร้าย ให้สิ่งแวดล้อมสะอาดเป็นระเบียบ ปราศจากสิ่งสกปรกรกรุงรัง เด็กจะได้อาศัยและเติบโตมาในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม
- (4) เป็นบุญเป็นกุศลแล้วที่ได้เกิดมาเป็นครู ได้มีโอกาสช่วยเด็กชำระจิตใจ
ครูได้มีโอกาสสร้างสรรค์สังคมคุณธรรม สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพคุณค่า
ลูกศิษย์ของครูจะได้เติบโตใหญ่มาในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม

2. นักเรียนฝึกฝนจิตใจ

- (1) จิตดั้งเดิมของเด็กนั้น
 - ก. งดงาม (ใจงาม)
 - ข. บริสุทธิ์ (ใจสะอาด)
 - ค. เป็นประภัสสร (ใจสว่าง)

- (2) ครูต้องสอนให้นักเรียนฝึกฝนจิตใจ ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับจิตใจลูกศิษย์ โดย...
- ก. ให้มีศาสนธรรมในใจ
 - ข. ให้เป็นคนมีเหตุผล
 - ค. ให้รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี
 - ง. ให้กล้ายืนหยัดในความดีความชอบ
 - จ. ให้กล้าปฏิเสธความชั่วความผิด
- (3) อย่าให้เชื้อร้ายเข้าสู่จิตใจของลูกศิษย์ มิฉะนั้นอาจเกิดภัยพิบัติขึ้นในใจของเขาได้

3. เด็กเรียนรู้จากสังคม

- (1) ถ้าผู้นำสังคมแบ่งแยก ต่อด้านกัน ต่อดูกัน ใช้อำนาจและความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตน หรือพวกตนต้องการ เด็กย่อมซึมซับแบบอย่างจากผู้ใหญ่
- ต่อไปเด็กก็ต่อด้านพ่อแม่ ต่อด้านครู และต่อด้านสังคม
- (2) ถ้าผู้นำในสังคมใช้เหตุผล ยึดถือกฎหมาย มีคุณธรรม และใช้ความปรองดองเป็นแบบอย่าง
- เด็กก็จะสืบสานสังคมปรองดองต่อไป

4. ชีวิตที่ตกต่ำของเด็ก

(1) ต่อไปนี้ คือ พื้นที่ สีดำในชีวิตนักเรียน

ก. เพื่อนรังแก

ข. หนีเรียน - ขาดเรียน - ออกกลางคัน

ค. หนีเที่ยว - คบเพื่อนชั่ว - ติดยาเสพติด

ง. ติดการพนัน - ลักขโมย

จ. หนีออกจากบ้าน - ใช้ชีวิตจรจัด

ฉ. สำส่อนทางเพศ - ติดเชื้อกามโรค หรือตั้งครรภ์ในวัยเรียน

(2) เราจะแก้สิ่งไหนดี ?

ก. นักเรียนที่มีปัญหา

หรือ ข. ปัญหาของนักเรียน

(3) นักเรียนที่มีปัญหาเกิดจากครอบครัว โรงเรียนและสังคมผิดเพี้ยน จนทำให้เด็กหลง

ทาง

หากจะให้ปัญหาของนักเรียนผ่อนคลาย หรือหมดไปเราต้องทบทวนระบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว ทบทวนระบบการศึกษาและอบรมสั่งสอนกันใหม่ รวมทั้งการแก้ข้อผิดพลาดและความชั่วร้ายของสังคมโดยรวมด้วย

5. สอนเด็กให้ดูแลตนเอง

(1) พ่อแม่ – ครู – และผู้ใหญ่ในสังคมต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และสอนเด็กให้รับผิดชอบ 4 ประการ คือ

- ก. รับผิดชอบต่อตนเอง
- ข. รับผิดชอบต่อครอบครัว
- ค. รับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน
- ง. รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

(2) นักเรียนต้องดูแลตนเอง ทั้งเรื่องสุขภาพ และความประพฤติ

- ฝึกวินัยชีวิต
- ให้รักและเคารพในชีวิตของตน

(3) นักเรียนต้องเรียนรู้ที่จะบริหารเวลา รับผิดชอบต่อการเรียน

(4) นักเรียนต้องเรียนรู้ที่จะบริหารรายได้ – รายจ่ายของตนโดยใช้หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ก. สอนให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของเงิน

ก. 1 พ่อแม่กำหนดค่าใช้จ่ายต่อสัปดาห์ หรือต่อเดือนให้ลูก

ก. 2 นักเรียนทำงานหารายได้เองจากงานที่สุจริต

ทั้ง ก.1 และ ก.2 คือแหล่งรายได้ ปรากฏอยู่ในบัญชีรายได้

ข. สอนให้นักเรียนรู้จักใช้เงิน

ข.1 ให้นักเรียนจดบัญชีรายจ่ายทุกรายการ

ข.2 ก่อนจะใช้จ่ายรายการใดให้ถามว่า (1) มีเหตุผล หรือความจำเป็นต้องซื้อสิ่งของนั้นหรือไม่ (2) ราคาพอประมาณหรือไม่ (3) จะมีผลกระทบต่อเงินออมสะสมหรือไม่ ?

ค. เมื่อถึงเวลาสิ้นคาบ (สัปดาห์หรือเดือน) ให้นักเรียนสรุปผลรายได้และรายจ่าย โดยให้มีเงินออมประจำคาบ เพื่อนำไปรวมเป็นเงินออมสะสม และให้นักเรียนแบ่งส่วนหนึ่งจากเงินออมเอาไปบริจาคในกิจกรรมสาธารณะ ฝึกให้เขาเป็นผู้รู้จักให้

หลักการทั้ง 3 ข้อนี้ เมื่อนักเรียนเรียนรู้มากเข้า เขาจะเกิดปัญญาในการวางแผนการเงินอย่างรอบคอบ พึ่งตนเองได้ไม่สุรุ่ยสุร่าย หรือเป็นหนึ่งง่าย

6. ชมรมนักเรียน

(1) นักเรียนต้องขยันขันแข็งในการเรียนรู้จากหลักสูตร ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ละเลยในกิจกรรมชมรมนักเรียน

(2) ครูควรแนะนำให้นักเรียน รู้จักเลือกชมรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาร่างกาย และจิตใจของเด็ก

เพราะฉะนั้นโรงเรียนและครูต้องคอยดูแลและกำกับให้ชมรมต่างๆ จัดกิจกรรมไปในทางที่ถูกต้อง

(3) ประโยชน์อีกประการหนึ่งของการเข้าร่วมชมรมก็คือ นักเรียนจะได้เรียนรู้การทำงานเป็นหมู่คณะ เห็นคุณค่าของความสามัคคี

7. มาช่วยกันสร้างคนสวนของโลก

(1) แผ่นดิน ผืนน้ำ มีคุณอนเนกอนันต์ต่อมวลมนุษย์ และสรรพสิ่งบนโลกใบนี้

(2) ครูควรฝึกนักเรียนให้รักโลก และช่วยกันเป็นคนสวนของโลก คอยรดน้ำพรวนดิน ปลุกต้นไม้ ดูแลต้นไม้ให้เติบโตใหญ่ เป็นยุคเกษตรกรที่มีอุดมการณ์และความรู้

(3) ครูทุกคนและนักเรียนทุกคนควรตั้งปณิธานว่า เราจักเป็นคนสวนของโลก เพื่อพิทักษ์โลกใบนี้ให้ทรงคุณค่าไปตลอดกาล

คุณครูที่รัก

1. จิตแห่งโพธิสัตว์

(1) ครู คือ ผู้นำทางจิตวิญญาณ (spiritual guide) อย่างน้อยที่สุดก็สำหรับนักเรียนของคุณครู

(2) ครู คือ ผู้สร้างโลก สร้างพลเมืองโลก สร้างคนสวนโลก สร้างนักอาชีพหลากหลาย อย่างน้อยที่สุดก็สำหรับนักเรียนของคุณครู

(3) ครู แปลว่า หนัก, ผู้ปลดปล่อย, ผู้เปิดประตู ครูทำหน้าที่เปิดประตูให้นักเรียนของคุณครูออกจากคอกแห่งความโง่ความหลง แล้วนำจิตวิญญาณของนักเรียนที่รักให้เดินถูกทาง จนได้รับสิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรได้รับสำหรับลูกศิษย์ทุกคน

ครูทำให้ลูกศิษย์ได้พบแสงสว่าง

(4) ในสมัยโบราณ ครูบาอาจารย์ท่านปวารณาว่า “จะเป็นครูเอานูญ” ใจท่านเปรียบดัง “จิตแห่งโพธิสัตว์” คือ

ก. สุขุม : ท่านมีใจบริสุทธิ์ มีเจตนาบริสุทธิ์

ข. ปัญญา : ท่านใช้ปัญญาแก้ปัญหา ท่านใช้ปัญญาในทางสร้างสรรค์

ค. เมตตา : ท่านมีใจเมตตา พร้อมทั้งจะมอบความรักให้แก่ลูกศิษย์ในทุกสถานการณ์

ง. ขันติ : ท่านอดทนได้ รอได้ จนกระทั่งลูกศิษย์ของท่านประสบความสำเร็จ

2. พรหมวิหารธรรมของคุณครูที่รัก

(1) เพราะครูเป็นผู้เปิดประตูแห่งจิตวิญญาณ มหาชนจึงยกย่องครูว่าเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ เป็นที่ตระหนักแก่ใจของลูกศิษย์และแก่ใจคนทั่วไป

(2) เมื่อครูมีใจดุจโพธิสัตว์แล้ว ในความสัมพันธ์กับโลกนี้ ครูยังเป็นพรหมอีกด้วย

กล่าวคือครูต้องยึดหลักการความสัมพันธ์ด้วยพรหมวิหารธรรม 4 ประการ คือ

- ก. เมตตา : ครูคิดแต่เพียงว่าจะมอบความรักและความสุขให้แก่ลูกศิษย์ทุกคน ความรักของครูมีน้ำหนักไม่น้อยไปกว่าความรักของผู้ใด
- ข. กรุณา : ครูจักพยายามทุกวิถีทางเพื่อปกป้องและป้องกันมิให้ลูกศิษย์ต้องประสบทุกข์ยากใด ๆ

แต่หากลูกศิษย์ประสบกับทุกข์ โศก โรค ภัย ครูก็พร้อมที่จะบรรเทาทุกข์โศก และเยียวยาความเสียหายจากโรคภัยให้แก่ลูกศิษย์เสมอ

- ค. มุทิตา : ครูได้แต่หวังและช่วยเหลือทุกวิถีทางที่จะให้ลูกศิษย์เบิกบาน มีอุปนิสัยที่ดีงามในชีวิตของเขา เพื่อเขาจักได้ประสบกับความสำเร็จ

รางวัลชีวิตของครูก็คือความสำเร็จของลูกศิษย์นั่นเอง

- ง. อุเบกขา : หากลูกศิษย์คนใดประพฤติดีประพฤติกรรมชั่ว ครูจักกำหนดใจที่เป็นกลางไม่มีอคติใด ๆ เพื่อครูจะได้แก้ไขความผิดความชั่วตามกฎเกณฑ์กฎหมาย เพื่อให้ลูกศิษย์ได้สำนึกผิดและแก้ไขตนเอง

ด้วยวิธีเช่นนี้ลูกศิษย์จึงจะมีโอกาสแก้ไขและพัฒนาตนเองได้ และหากเขาทำได้
นี้แหละคือสัมฤทธิ์ผลของอุเบกขาธรรม

ครูเฝ้ามองลูกศิษย์เติบโตโดยครูไม่เคยเรียกร้องสิ่งตอบแทนใด ๆ เลย
ครูที่รักจึงเปรียบเสมือนพรหม

3. ครูดี

- ก. ครูดีโดยอาชีพ คือ นักสอนตามตารางสอน
- ข. ครูดีโดยจิตวิญญาณ คือครูที่รักของทุกคน คุณลักษณะของครูที่ดี คือ
 - (1) ครูมีอุดมการณ์
ครูมีความตั้งใจจริงที่จะเป็นครูดีของลูกศิษย์
 - (2) ครูรักนักเรียนด้วยจิตแห่งโพธิสัตว์
 - (3) ครูจดจ่ออยู่กับการสั่งสอนวิชา และอบรมจิตใจลูกศิษย์ตลอดเวลา ทั้งในและ
นอกตารางเรียน
 - (4) ครูให้ลูกศิษย์โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ

4. ครูคือต้นแบบของลูกศิษย์

- (1) ครูต้องรักและเคารพตนเองก่อน ครูจึงจะสามารถรักผู้อื่นได้ รักลูกศิษย์ได้
- (2) ครูต้องใส่ใจตนเองก่อน ครูจึงจะสามารถใส่ใจนักเรียนได้

(3) เมื่อครูรักตนเอง - เคารพตนเองและใส่ใจตนเองแล้ว ครูจึงจะประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบแก่ลูกศิษย์ได้ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย มารยาท บุคลิก ความมีคุณธรรม ฯลฯ

(4) เพราะครูคือผู้ยิ่งใหญ่ในดวงใจของนักเรียนตัวน้อย ๆ เสมอ

5. ครูคือผู้กล้าหาญทางคุณธรรม

(1) ครูต้องคลี่คลายความมีเดบอดทางคุณธรรมของนักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนที่เกเร

(2) ครูต้องสอนให้นักเรียนทุกคนรู้จักแยกแยะความผิดชอบชั่วดี

ก. รู้ว่าสิ่งใดต้องทำ / สิ่งใดห้ามทำ

ข. รู้ว่าสิ่งใดควรทำ / สิ่งใดไม่ควรทำ

(3) เมื่อแยกผิดจากชอบ แยกชั่วจากดีได้แล้ว ครูต้องสอนให้นักเรียนมีความกล้าหาญทางคุณธรรม กล่าวคือ

ก. ยืนหยัดในความชอบ-ความดี

ข. ปฏิเสธความผิด-ความชั่ว

(4) ครูคือผู้ล้างพิษร้ายของสังคม

(5) ครูจึงต้องประพฤติเป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม

6. ครูผู้สลายอวิชา

หน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ของครูคือ

ทำให้นักเรียน “รู้เรื่องราว”

ทำให้นักเรียน “รู้เหตุผล”

ทำให้นักเรียน “รู้ผิดชอบชั่วดี”

ทำให้นักเรียน “เกิดปัญญาเชื่อมโยง”

ครูมีหน้าที่สลายอวิชาของนักเรียน ให้ลูกศิษย์รู้เรื่อง รู้เหตุผล รู้ถูกผิดและเกิดปัญญา

7. ครูคือผู้สอน

(1) ครูสอนหนังสือ - ทำให้นักเรียนเรียนรู้อวิชา

(2) ครูสอนคน - ทำให้นักเรียนรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่น

(3) ครูสอนใจ - ทำให้นักเรียนรักตนเองและรักผู้อื่น

8. ครูมีหน้าที่แก้ปัญหาให้ลูกศิษย์

เมื่อลูกศิษย์มีปัญหา เคล็ดลับคือครูต้อง

หยุด - ฟัง - ดู - เดิน

(1) หยุด : ไม่ว่าครูจะพบปัญหาใดๆของลูกศิษย์ ครูต้องมีจิตสงบมั่นคง พร้อมลงมือ
แก้ไขร่วมกับลูกศิษย์

- (2) ฟัง : ขั้นต่อไป ครูควรฟังลูกศิษย์ด้วยความตั้งใจ ด้วยความเข้าใจ และเห็นใจ
- (3) ดู : เมื่อฟังแล้ว ครูต้องพิจารณาวิเคราะห์ดูด้วยเหตุผล และคิดหาทางออก
- (4) เดิน : เมื่อตกลงใจร่วมกันในการหาทางออกให้แก่ปัญหาของลูกศิษย์แล้ว ครูต้องร่วมเดินทางไปกับลูกศิษย์ จนกว่าจะฟันฝ่าอุปสรรคได้สำเร็จ

9. ครูกับเมล็ดพันธุ์ใหม่

ลูกศิษย์ของครูมีอยู่มากมาย หลายคนในแต่ละรุ่น ที่ผ่านมาก็หลายรุ่น ที่รออยู่ข้างหน้า ก็อีกหลายรุ่น

ลูกศิษย์แต่ละคนเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ใหม่

- (1) เมื่อเมล็ดพันธุ์ตกลงสู่ดิน ขอเพียงคุณครูเอาใจใส่รดน้ำพรวนดิน ต้นกล้าก็จะเติบโตใหญ่ ผลิดอกออกผลได้
- (2) หัวใจของครูต้องจดจ่ออยู่กับเมล็ดพันธุ์ทุกเมล็ด
- (3) ไม่มีนักเรียนคนไหนที่สอนไม่ได้
มีแต่ครูที่ยังเอาใจใส่เขาไม่เพียงพอ
- (4) ต้องใช้ความรัก ความอดทน สั่งสอนอบรมเขา จะทอดทิ้งเสียง่าย ๆ ไม่ได้

10. ครูคือผู้ยิ่งใหญ่

- (1) เพราะครูไม่เรียกร้อง จึงเป็นมหาบุคคล
- (2) เพราะครูไม่เห็นแก่ตัว จึงมีความสุข
- (3) เคยมีครูท่านหนึ่งพูดกับลูกศิษย์ของครูว่า “ต่อให้คนทั้งโลกไม่รักเธอ ครูก็ยังรักเธอแน่นอน” นี่คือหัวใจของครู - หัวใจของพระโพธิสัตว์
- (4) พ่อแม่คือผู้บังเกิดเกล้าผู้ให้ชีวิต
ครูคือผู้ทำให้ชีวิตเติบโตใหญ่ - สมบูรณ์และสำเร็จ
ครูจึงเป็นผู้ยิ่งใหญ่ของลูกศิษย์เสมอ

ทศพิธศรัทธธรรม

ประเทศอินเดียโบราณนั้นประกอบด้วยอาณาจักรน้อยใหญ่แยกกันอยู่เป็นอิสระ ส่วนใหญ่มีพระราชาเป็นผู้ปกครองสูงสุด

คำว่าราชาจากรากศัพท์ว่า “ระชะ” ซึ่งแปลว่า ยินดีหรือพอใจ* หมายความว่า พระราชาทรงปกครองบ้านเมืองจนประชาชนของท่านยินดีพอใจ พระราชาเสด็จไปแห่งหนใด ประชาชนก็มาเฝ้าถวายการต้อนรับและเปล่งเสียง “ระชะ” หรือ “พอใจ ๆ ๆ” นั้นเอง

เหตุที่พระราชาทรงปกครองบ้านเมือง จนประชาชนพอใจนี้ก็เพราะพระราชาทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรม หรือหลักสิบประการที่พระราชาเมื่อทรงปฏิบัติแล้วจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุขและสันติภาพของบ้านเมือง

ทศพิธราชธรรมนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับคุณครูที่รัก และอาจเรียกว่า “ทศพิธศรัทธธรรม” คือธรรมะ 10 ประการสำหรับผู้เป็นครู ดังนี้

ข้อที่ 1 ทาน (ทานัง) = การให้

ทาน หมายถึงการให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ให้โดยมีผู้รับโดยเฉพาะ ให้แล้วมีผลเป็นความผูกพัน เป็นการสร้างสรรค์ความสงบสุข

ในจำนวนนักเรียนของคุณครู ย่อมมีผู้ที่มาจากครอบครัวยากจน ขาดแคลน
สิ่งต่าง ๆ อันจำเป็นสำหรับชีวิตและการเรียน เช่น

- ขาดแคลนอาหาร (โดยเฉพาะอดมื้อเช้า-กลางวัน เด็กหิวยอมไม่มีสมาธิเพื่อ
จะเรียนหนังสือ)
- ขาดแคลนเสื้อผ้า-รองเท้า
- ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน
- ขาดแคลนสมุด-หนังสือ

ครูที่รักจำนวนมากท่านชวนขวยหาสิ่งเหล่านี้มาให้ลูกศิษย์ของท่าน จะโดย
เจียดจ่ายจากรายได้ของครูเอง หรือครูขอจากที่อื่นมาให้นักเรียนของท่านก็มี

ท่าน คือ ธรรมะที่ช่วยเติมเต็มในสิ่งที่ขาดแคลนของนักเรียนบางคน

ข้อที่ 2 ศิล (ศีล) = ภาวะปกติ

ศีล คือ ภาวะปกติที่ไม่มีอะไรรบกวนวาย เป็นเพราะทุกคนในสังคมยึดถือความมี
ระเบียบวินัยนั่นเอง

เช่น ผู้ครองเรือน รักษาความมีระเบียบวินัยชีวิตด้วยศีล 5 ศีล 8

สามเณรรักษาศีล 10 และพระภิกษุรักษาวินัย 227 ข้อ

คุณครูที่รักท่านรักษาศีล 5 เพื่อคงความมีระเบียบวินัยในชีวิตของท่านดังนี้

- ก. ความมีระเบียบวินัยทางกาย : โดยการปฏิบัติศีลข้อ 1-2-3
- (1) ตั้งเจตนาว่าจะไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายผู้อื่น ตรงกันข้ามท่านจะให้ความรักความเมตตาต่อทุกชีวิต โดยเฉพาะต่อลูกศิษย์ทุกคนของท่าน
 - (2) ตั้งเจตนาจะไม่ลักทรัพย์โดยเฉพาะของผู้อื่นและของราชการ ของส่วนรวม ตรงกันข้ามท่านกลับช่วยกันดูแลทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม ปกป้องทรัพย์สินของโรงเรียนและของนักเรียน
 - (3) ตั้งเจตนาว่าจะยึดมั่นในพรหมจรรย์ (= จริยาของผู้ประเสริฐ) ไม่คบขู้ขี้สาว ตรงกันข้ามท่านจะยึดมั่นในความรักความอบอุ่นของครอบครัวของท่าน ท่านจักใส่ใจให้ความรู้ที่ถูกต้องงดงามเรื่องความสัมพันธ์ของหญิงชาย และท่านจักปกป้องลูกศิษย์ผู้ยังเยาว์วัยของท่านเสมือนลูกหลานของตนเอง
- ข. ความมีระเบียบวินัยทางวาจา : โดยการปฏิบัติศีลข้อ 4
- (4) ตั้งเจตนาว่าจะไม่พูดปด พูดหยาบคาย พูดนินทาให้ร้าย ตรงกันข้ามท่านจักเป็นแบบอย่างให้ลูกศิษย์ของท่านในการพูดความจริง พูดอ่อนหวาน พูดถูกกาลและเทศะ และพูดให้กำลังใจนักเรียน
- ค. ความมีระเบียบวินัยทางใจ : โดยการปฏิบัติศีลข้อ 5 เพื่อรักษาสติ-ครองใจตนเองอยู่ทุกเมื่อ

- (5) ตั้งเจตนาว่าจะไม่ดื่มสุรา-เครื่องดื่มใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดอาการเมามาย ขาดสติ ซึ่งจะนำไปสู่การผิดศีลตั้งแต่ข้อ 1-4 ได้โดยไม่รู้ตัว ตรงกันข้ามคุณครูที่รักท่านจักฝึกจิตภาวนาให้สามารถควบคุมจิต-อารมณฺ์ ให้มั่นคงอยู่ทุกเวลา เพื่อท่านจักได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และไม่ตกเป็นเหยื่อของกิเลสต่ำทราม

ข้อที่ 3 บริจาค (บริจาคคัง) : การบริจาคกิเลส

บริจาค หมายถึงการให้หรือกำจัดสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในจิตใจของคุณครูออกไปเสีย เป็นการให้ที่ไม่มีผู้รับ

เช่น (1) สละสิ่งที่เป็น “ตัวกู - ของกู” ออกไป

(2) กำจัดกิเลส (โลภ - โกรธ - หลง) ออกไป

(3) ขจัดความเห็นแก่ตัวออกไป และยึดมั่นในประโยชน์ส่วนรวมแทน เป็นต้น

คุณครูที่รักผู้สามารถ “บริจาค” สิ่งอันไม่พึงปรารถนาทั้งสาม (“ตัวกู - ของกู” - กิเลส - ความเห็นแก่ตัว) ออกไปได้แล้ว จิตใจของคุณครูจักบริสุทธิ์และเบิกบานสดใส พร้อมแล้วที่จะมุ่งสู่ภาคปฏิบัติของอริยมรรคคือทางประเสริฐ 8 ประการของครู ดังนี้

1. เจริญสัมมาทิฐิ - มีความคิดเห็นอันชอบธรรมต่อชีวิต ต่อการศึกษา ต่อการเรียนการสอน ต่อลูกศิษย์

2. เจริญสัมมาสังกัปปะ - มีความปรารถนาอันดีงามแต่ลูกศิษย์ และต่อโรงเรียน

3. เจริญสัมมาวาจา - มีวาจาแห่งความจริงอ่อนหวาน ให้กำลังใจลูกศิษย์
4. เจริญสัมมากัมมันตะ - มีความประพฤติอันยังประโยชน์ต่อลูกศิษย์
เกื้อหนุน ปกป้อง อบรมสั่งสอน
5. เจริญสัมมาอาชีวะ - ทำหน้าที่ของ “คุณครูที่รัก” ด้วยความศรัทธาใน
อาชีพครู และด้วยความรักในลูกศิษย์
6. เจริญสัมมาวายามะ - ใช้ความพยายามอย่างไม่ทอดยเพื่อ
(1) เลิกลดละ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกไปจากชีวิตของตนเองและของ
ลูกศิษย์ และ (2) ส่งเสริมและอุดหนุนให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์สำหรับตนเองและลูกศิษย์
7. เจริญสัมมาสติ - ฝึกและรักษาสติให้มั่นคง ไม่เพลา ไม่อ่อนไหว รู้ตัว
อยู่ทุกขณะที่พบนักเรียน รู้ตัวทุกขณะที่กำลังสอนลูกศิษย์ รู้ตัวอยู่ทุกขณะที่กำลังเฝ้าดูนักเรียน
ทุกคนและแต่ละคนผู้กำลังเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ อยู่ในขณะนั้น
สติเพลา - ทำให้พลาด
สติอ่อนไหว - ทำให้ผิด
8. เจริญสัมมาสมาธิ - ฝึกและทบทวนทั้งความรู้ทางโลกและทางธรรมเพื่อ
ให้เกิดปัญญาที่สรุปได้คมชัด เป็นบทเรียนที่ดียิ่งขึ้นสำหรับครู
ทั้งนี้สติและปัญญาจักต้องสมดุลกันด้วย
ถ้ามีสติแต่ขาดปัญญาก็ไร้ประโยชน์
ถ้ามีปัญญาแต่ขาดสติก็เกิดโทษและเกิดทุกข์

มีคุณครูที่รักผู้สามารถ “ปรับจกความเป็นตัวกู-ของกู” สามารถ “กำจัดกิเลส คือ โลก โกรธ หลง” และสามารถ “จัดความเห็นแก่ตัว” ออกไป ท่านจึงเป็นคุณครูผู้มีอิสระ มีความรอบรู้อันถูกต้องและทรงธรรม ท่านรักผู้อื่นโดยเฉพาะศิษย์ของท่านโดยไม่หวังผลตอบแทน

คุณครูท่านเป็นผู้มีบุญอย่างแท้จริง

ข้อที่ 4 อาชชวัง = ความซื่อตรง ความเปิดเผย

อาชชวัง คือ ความเป็นคนซื่อตรง – เปิดเผยของคุณครู

- (1) ซื่อตรงเปิดเผยต่อตนเอง คือมีสัจจะต่อตนเอง เข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้
- (2) ซื่อตรงเปิดเผยต่อหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องอย่างพอเพียง
- (3) ซื่อตรงเปิดเผยต่อคนอื่น อันได้แก่ คนในครอบครัว เพื่อนในที่ทำงาน และที่สำคัญคือต่อนักเรียนทุกคน

ข้อที่ 5 มัททวัง = ความอ่อนโยน

ก. ความอ่อนโยนภายใน

คือความอ่อนโยนของจิตใจ เป็นจิตที่ได้อบรมไว้ดีแล้ว จิตใจที่อ่อนโยน ย่อมพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ พร้อมที่จะปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะรัก ลูกศิษย์และปรารภนาดีต่อทุกคน

ข. ความอ่อนโยนภายนอก

คือความอ่อนโยนต่อบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะต่อนักเรียน ไม่ว่าจะนักเรียนจะสุขหรือทุกข์ครูก็พร้อมที่จะปกป้องและปลอบประโลม

มัททวังหรือความอ่อนโยนคือพื้นฐานของการสร้างสรรค์ความรักความสามัคคี
ในชั้นเรียนและในโรงเรียน

ข้อที่ 6 ตบึง (ตปะหรือตปะ) = ธรรมะที่เผากิเลส

ตปะ คือ ไฟอันศักดิ์สิทธิ์สำหรับ (1) เผากิเลสความชั่ว (2) เผาอุปสรรค

คุณครูจะปฏิบัติหน้าที่ครูให้สำเร็จต้องใช้ไฟอันศักดิ์สิทธิ์ ความกล้าหาญและ
ความมุ่งมั่นเพื่อเผากิเลสแห่งความเห็นแก่ตัว

ถ้าครูเห็นแก่ตัว นักเรียนเดือดร้อน โรงเรียนและการศึกษาเดือดร้อน ในที่สุด
ประเทศชาติเดือดร้อน

ถ้าครูเผากิเลสคือความเห็นแก่ตัวได้หมดสิ้น นักเรียนย่อมเติบโตใหญ่เป็นคนดี
เป็นคนเก่ง เป็นคนไม่เห็นแก่ตัวแต่เห็นแก่ส่วนรวม เพราะมีครูที่รักเป็นตัวอย่าง

เมื่อเผากิเลสแห่งความเห็นแก่ตัวออกไปแล้ว ครูต้องเผาอุปสรรคของ “งานครู”
ให้หมดสิ้นไป แล้วมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ของครูจนสำเร็จ

ธรรมข้ออื่นที่ส่งเสริมข้อที่ 6 นี้คือ อิทธิบาท ขันติ วิริยะ สมภาณี ปัญญา
และอื่น ๆ

ข้อที่ 7 อักโกธัง = ความไม่กำเริบ, ความไม่โกรธ

ความไม่กำเริบหรือความไม่โกรธ มี 2 มิติ ได้แก่

ก. ความไม่กำเริบหรือความไม่โกรธภายใน หมายถึง ความไม่ก่ดกั่ม ซึ่งเครียด
อยู่ภายในใจของคุณครู

ข. ความไม่กำเริบหรือความไม่โกรธภายนอก หมายถึง ความไม่โกรธ - ไม่
ประทุษร้ายผู้อื่น โดยเฉพาะต่อลูกศิษย์ของคุณครู

(1) สภาวะของความโกรธ 2 ประการ

(1) เป็นโดยสันดาน : บางคนโกรธยาก บางคนโกรธง่าย

(2) เป็นโดยการอบรมจิตใจ : ให้ศึกษาจนเกิดความเข้าใจและเห็นโทษของ
ความโกรธ จนเกลียดกลัวความโกรธ จนกระทั่งใจไม่นึกโกรธโดยง่าย
หรือนึกโกรธอีกเลย

(2) สาเหตุของความโกรธมีนานาประการ เช่น

(1) ไม่ได้ สิ่งที่ถูกใจ (ก็โกรธ)

(2) ได้สิ่งที่ไม่ถูกใจ (ก็โกรธ)

(3) หวังมากเกินไป (ไม่ได้ดังหวังก็โกรธ)

(4) ถือตัว ยกตัว (เมื่อผู้อื่นไม่ช่วยยกก็โกรธ)

(5) ถูกขัด ถูกแย้ง (เมื่อผู้อื่นไม่คล้อยตามก็โกรธ)

(6) หูเบา-ใจน้อย (ทำให้โกรธง่าย)

(3) หากในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน มีความโกรธน้อยหรือไม่โกรธ โลกของชั้นเรียนหรือของโรงเรียน ก็จะกว้างขวางขึ้น ไม่คับแคบ ไม่เดือดร้อนง่าย แต่กลับเต็มไปด้วยความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจในผู้อื่น มีพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อยู่ทั่วทั้งโรงเรียน

พรหม คือ ผู้ไม่รู้จักโกรธ

ข้อที่ 8 อวิชชา (อหิงสา) = ความไม่เบียดเบียน

ความไม่เบียดเบียนนำความสุขมาให้

ก. ไม่เบียดเบียนตนเอง นำความสุขมาให้ตน

ข. ไม่เบียดเบียนผู้อื่น โลกจะเป็นสุข

ในโรงเรียนใดไม่มีความเบียดเบียน โรงเรียนนั้นย่อมมีความสุข

ผู้เบียดเบียนคือกิเลส (โลก - โกรธ - หลง)

ผู้ถูกเบียดเบียนคือมนุษย์

เพราะฉะนั้นถ้ามนุษย์เล็กเป็นเจ้าของกิเลสเสียแล้ว คือละกิเลสได้แล้ว กิเลสจะเบียดเบียนใครได้ ?

คนเห็นแก่ตัวเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น

อวิชชา (= หลง, ความไม่รู้) ทำให้เบียดเบียนได้ง่าย อาจจะไม่เจตนา หรืออาจเจตนาจากความโลภและความโกรธก็ได้

จึงต้องกำจัดความไม่รู้ ด้วยการให้เหตุผลและใช้ปัญญา

คุณครูที่รัก หากคุณครูพิจารณาว่าในชีวิตนี้จะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น วิธีเบื้องต้นคือ ลดความเห็นแก่ตัว ขจัดอวิชชาหรือความหลง ควบคุมความโกรธ และใช้ชีวิตอย่างไม่โลภหรือพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อที่ 9 ขันติ = ความสมควร, ความอดทน

ขันติ หมายถึง ความสมควร คืออดทนได้ รอคอยได้ สมควรแก่การเป็นผู้ทำการได้สำเร็จพร้อมที่จะรับผลแห่งการปฏิบัตินั้น

(1) ทุกคนต้องอดทนได้ จึงจะสำเร็จ

- ยิ่งเป็นผู้ใหญ่ ยิ่งต้องอดทนมาก
- ผู้ใหญ่ต้องฝึกฝนเด็กให้รู้จักอดทน เขาจึงจะเติบโตเป็นผู้ทำางานได้สำเร็จ
- ครูต้องอดทนและต้องฝึกนักเรียนให้รู้จักอดทนจนทำงานแล้วเสร็จไม่ว่าจะเป็นการเรียน การบ้าน การเล่นเกมฟาดดนตรี การทำสวนเกษตร และอื่นๆ

(2) บนเส้นทางการงานหรือเส้นทางชีวิต จะมีสิ่งทดสอบความอดทนของผู้คนอยู่มากมายเป็นประจำ เช่น

- ความยากลำบากของงาน ความตรากตรำเหน็ดเหนื่อย
- อุปสรรคของชีวิต
- โรคภัยไข้เจ็บ
- การถูกสบประมาท นินทา ด่าทอ

(3) ในโลกปัจจุบันสิ่งที่ทำลายความอดทนของมนุษย์ย่อมหลากหลาย แปลกใหม่กว่าในอดีต เช่น

- ธรรมชาติวิปริต
- สังคมวิปริต
- ศิลธรรมวิปริต

คุณครูและนักเรียนจึงต้องร่วมกันศึกษาและเรียนรู้ให้เท่าทันกับสิ่งทำลายความอดทนทั้งเก่าและใหม่ เพื่อจะได้รับมือและสร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

(4) หากคุณครูที่รักและนักเรียนทั้งหลายสร้าง “ขันติธรรม” ได้เข้มแข็ง ย่อมเกิดประโยชน์หลายประการดังนี้

- ก. ช่วยเผากิเลสในตน ให้ตนบริสุทธิ์
- ข. ทำให้สติปัญญาไม่ไร้ผล แต่ได้ผลสัมฤทธิ์
- ค. เป็นพลังให้ทำความดีต่อไป
- ง. ทำให้คุณครูและนักเรียนเข้มแข็งและอดทน

ข้อที่ 10 อวิโรธนัง = ความไม่มีอะไรพิรุช

(1) อวิโรธนัง คือ ความไม่มีอะไรพิรุช หมายถึง ไม่ผิดไปจากแนวทางแห่งความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ผิดไปจากที่ควรเป็น แต่มีความถูกต้องทั้ง 10 ประการ คือ

- (1) ถูกต้องในความคิดเห็น (สัมมาทิฏฐิ)
- (2) ถูกต้องในความปรารถนา (สัมมาสังกัปปะ)

- (3) ถูกต้องในการพูดจา (สัมมาวาจา)
- (4) ถูกต้องในการงาน (สัมมากัมมันตะ)
- (5) ถูกต้องในการดำรงชีพ (สัมมาอาชีวะ)
- (6) ถูกต้องในการพากเพียร (สัมมาวายามะ)
เพียรลดละพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (ละชั่ว)
เพียรสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (ทำดี)
- (7) ถูกต้องในการมีสติควบคุมตัวเอง (สัมมาสติ)
- (8) ถูกต้องในการมีจิตมั่นคง (สัมมาสมาธิ)
- (9) ถูกต้องในเรื่องความรู้ขั้นสุดท้าย (สัมมาญาณะ)
- (10) ถูกต้องในผลคือความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง (สัมมาวิมุตติ)

(2) คุณครูที่รักพึงระมัดระวังและดำเนินชีวิตโดยยึดหลักความถูกต้อง
เที่ยงธรรม ใช้ปัญญาทุกอย่างก้าวมิให้พลั้งเพลอ ชีวิตของคุณครูจักเป็นชีวิตของ “คนสมบุรณ์”
คือไม่บกพร่องใด ๆ

ชีวิตของคุณครูจักเป็นแบบอย่างอันวิเศษแก่ลูกศิษย์รุ่นแล้วรุ่นเล่า

ชีวิตของคุณครูจึงเป็นชีวิตที่ทรงคุณค่าที่สุด

บุญแล้วที่เกิดมาเป็นครู

ภาคผนวก 1

ทางพ้นทุกข์*

โดย หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ

1. เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้น จงนึกว่ามีสาเหตุ
2. สาเหตุของความทุกข์อยู่ที่ตัวเราเอง มิใช่มาจากที่อื่น
3. สิ่งภายนอกจะเป็นวัตถุก็ตาม คนก็ตาม มิใช่ตัวการสำคัญ ตัวการสำคัญอยู่ที่ตัวเราเองโดยแท้
4. จงค้นหาสาเหตุของความทุกข์ในตนของตนเอง
5. ในกรที่ จะค้นหาสาเหตุ นั้น ต้องทำให้สงบโดยการเข้าไปอยู่ที่สงบเงียบ เพื่อความสงบทางใจ
6. การสวดมนต์ภาวนาในพุทธศาสนา มิใช่การอ้อนวอนให้ใคร ๆ มาช่วยตน แต่ต้องการความสงบในใจเท่านั้น
7. เมื่อใจสงบแล้ว จะยกเอาปัญหาความทุกข์ขึ้นมาพิจารณาให้แตก ด้วยความสุ่มรอบคอบ จนเห็นได้ชัดว่าอะไรเป็นเหตุของความทุกข์นั้น
8. เมื่อพบสาเหตุแล้ว จงตั้งใจตัดเหตุ นั้นทิ้งเสีย อย่าได้ทำตนเป็นคนอ่อนแอ ยอมพ่ายแพ้แก่ธรรมชาติฝ่ายต่ำเป็นอันขาด
9. ถ้าหากท่านปฏิบัติได้ดังนี้ ท่านมีหวังพ้นทุกข์ได้แน่

ภาคผนวก 2

ชาวพุทธ

โดย หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ

- ก. ดี 5 ประการของคนดี
- (1) คิดดี
 - (2) พูดดี
 - (3) ทำดี
 - (4) คบคนดี
 - (5) ไปสู่สถานที่ดี
- ข. ชาวพุทธต้องไม่ไปสู่ 3 สถานที่เหล่านี้
- (1) อย่าไปหาหมอดู
 - (2) อย่าไปสำนักทรงเจ้าเข้าผี
 - (3) อย่าไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้งมงาย
- สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนา คือ ธรรมะ

ภาคผนวก 3

ทำดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

โดย หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ

- ก. ศาสนาต้องอยู่คู่โลก
พระธรรมต้องอยู่คู่ใจคน
- ข. คนในสังคมยังมีดบอดอยู่อีกมาก
ต้องช่วยกันเผยแผ่หลักธรรมที่ถูกต้องให้มากยิ่งขึ้น
ช่วยให้เขารู้แจ้ง เห็นจริงในธรรม
- ค. ทำดีด้วยตน
ชักชวนคนอื่นให้ทำดี
สนับสนุนคนดีให้ทำดียิ่ง ๆ ขึ้นไป